

ГУСАРОВ Сергій Миколайович,
 доктор юридичних наук, професор,
 член-кореспондент Національної академії правових наук України,
 заслужений юрист України,
 професор кафедри адміністративного права та процесу факультету № 1
 Харківського національного університету внутрішніх справ
 ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8136-0694>

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВИХ ЗАСАД ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ЗАХОДІВ ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

У складних для України реаліях проблема покращення забезпечення безпеки дорожнього руху визнана однією з найважливіших завдань уповноважених державних органів. І підрозділи патрульної поліції у складі органів Національної поліції докладають максимальних зусиль до відпрацювання комплексу нових підходів і заходів з метою зниження аварійності на дорогах, виявлення та попередження порушень правил дорожнього руху.

Унаслідок ухвалення в березні 2022 р. Закону України «Про внесення змін до законів України “Про Національну поліцію” та “Про Дисциплінарний статут Національної поліції України” з метою оптимізації діяльності поліції, у тому числі під час дії воєнного стану» [1] на період введення в Україні воєнного стану в умовах здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії рф проти України було значно розширено коло повноважень поліцейських, визначених у ст. 23 Закону України «Про Національну поліцію», в тому числі щодо вдосконалення регулювання відносин у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху. Відповідно до ст. 30 Закону України «Про Національну поліцію» підрозділи патрульної поліції з метою запобігання і припинення порушенням правил дорожнього руху уповноважені застосовувати в межах своєї компетенції поліцейські превентивні заходи і заходи примусу. Серед основних превентивних заходів, які найчастіше на практиці доводиться застосовувати патрульним поліцейським під час контролю за дорожнім рухом, слід виділити: перевірку документів особи (ст. 32); опитування особи (ст. 33); поверхневу перевірку і візуальний огляд речі або транспортного засобу (ст. 34); зупинення транспортного засобу (ст. 35); вимогу залишити місце і обмежити доступ до визначеної території (ст. 36); обмеження пересування особи, транспортного засобу або фактичного володіння річчю (ст. 37); проникнення до житла чи іншого володіння особи (ст. 38), у тому числі транспортного засобу, без вмотивованого рішення суду [2].

Внаслідок законодавчих змін, які відбулися протягом 2022 р. і початку 2023 р., ст. 8 Закону України «Про Національну поліцію» було доповнено частиною четвертою, яка передбачає, що під час дії воєнного стану поліція діє згідно з призначенням та специфікою діяльності з урахуванням тих обмежень прав і свобод громадян, а також прав і законних інтересів юридичних осіб, що визначаються відповідно до Конституції України та Закону України «Про правовий режим воєнного стану» [3]. Як наслідок, із метою врегулювання питання забезпечення законності, ефективності та результативності превентивних поліцейських заходів і заходів примусу на період дії воєнного стану законодавцем були внесені відповідні зміни у розділ 5 Закону України «Про Національну поліцію» стосовно порядку їх застосування поліцією.

По-перше, доповнено зміст ст. 32 Закону України «Про Національну поліцію», згідно з якою змінився порядок перевірки документів уповноваженими особами [2], в результаті чого патрульні поліцейські отримали можливість здійснювати перевірку документів та фіксувати дані, що містяться в документах, якщо особа володіє зовнішніми ознаками, схожими на зовнішні ознаки особи, яка самовільно залишила місце для утримання військовополонених.

В цьому аспекті важливо зазначити, що відповідно до п. 7 Порядку перевірки документів в осіб, огляду речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, службових приміщень і житла громадян під час забезпечення заходів правового режиму воєнного стану, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 29.12.2021 № 1456, патрульна поліція має право вимагати в особи пред'явлення нею документів, що посвідчують особу та підтверджують громадянство України чи спеціальний статус особи, у таких випадках: «якщо особа перебуває в місці вчинення кримінального, адміністративного правопорушення або дорожньо-транспортної пригоди, іншої надзвичайної події; якщо зовнішні ознаки особи чи транспортного засобу або дії особи дають достатні підстави вважати, що особа причетна до вчинення правопорушення, транспортний засіб може бути знаряддям чи об'єктом вчинення правопорушення; порушення особою відповідних заборон, введених на території, де запроваджено правовий режим воєнного стану» [4].

По-друге, поліцейському патрульної поліції надається право зупиняти транспортні засоби якщо наявна інформація, яка свідчить про те, що водій або пасажир транспортного засобу є особою, яка самовільно залишила місце для утримання військовополонених [1]. Отже, з метою посилення контролю за дотриманням правил дорожнього руху патрульна поліція може здійснювати більш часті перевірки транспортних засобів, водіїв та пасажирів на предмет дотримання ними правил дорожнього руху, а також норм чинного законодавства про забезпечення правового режиму воєнного стану [5].

По-третє, за новою редакцією ст. 40 Закону України «Про Національну поліцію» поліцейський може використовувати у своїй діяльності такі технічні засоби, як безпілотні літальні апарати і спеціальні технічні засоби протидії їх застосуванню, а також спеціалізоване програмне забезпечення для здійснення аналітичної обробки фото- і відеоінформації, в тому числі для встановлення осіб і номерних знаків транспортних засобів [2]. Фото- і відеотехніку, технічні прилади й технічні засоби з виявлення та фіксації правопорушень патрульний поліцейський має змогу закріплювати на однострої, службових транспортних засобах, а також монтувати/розміщувати їх по зовнішньому периметру доріг і будівель. Слід зазначити, що поліцейські мають право використовувати інформацію з фото- та відеотехніки, навіть якщо вона належить третім особам.

По-четверте, новелою є те, що під час дії воєнного стану патрульний поліцейський має право застосовувати заходи примусу, передбачені ст. 42 Закону України «Про Національну поліцію», стосовно осіб, які беруть участь у збройній агресії проти України, без врахування вимог та заборон, які стосуються порядку застосування заходів примусу, порядку застосування спеціальних засобів та порядку застосування вогнепальної зброї [2]. Слід звернути увагу на такий аспект: у разі застосування такого примусу, внаслідок якого зазначеним особам було спричинено тілесне ушкодження, каліцтво, вогнепальне поранення, поліцейський за можливості має усно або за допомогою засобів комунікації повідомити про це свого безпосереднього керівника, який у разі необхідності за можливості повідомляє центральний орган управління поліції та відповідного прокурора (ч. 10 ст. 42 Закону України «Про Національну поліцію»).

По-п'яте, щодо якісного забезпечення особистої безпеки поліцейського законодавець дозволив йому у разі застосування заходів адміністративного примусу, у тому числі у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, за необхідності відбиття нападу, що загрожуює життю чи здоров'ю поліцейського або іншої особи, та усунення небезпеки у стані

крайньої необхідності або при затриманні особи, яка вчинила правопорушення та/або чинить опір, застосовувати будь-які підручні засоби, а не тільки ті спеціальні засоби, які передбачені ст. 45 Закону України «Про Національну поліцію» [2]. Зауважимо, що відповідно до ч. 5 ст. 42 вказаного Закону використання таких «підручних засобів» є можливим лише у тому випадку, якщо порушник скоїв напад на поліцейського та/або чинив опір під час арешту.

Таким чином, із метою оптимізації діяльності патрульної поліції у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху в Україні в умовах воєнного стану значно розширені повноваження патрульних поліцейських щодо посилення контролю за дотриманням правил дорожнього руху через здійснення більш частих перевірок транспортних засобів, водіїв та пасажирів, надання поліцейському можливості використовувати так звані підручні засоби у разі застосування заходів адміністративного примусу, а також реалізацію права використовувати інформацію з фото- та відеотехніки, навіть якщо вона належить третім особам.

Список бібліографічних посилань

1. Про внесення змін до законів України «Про Національну поліцію» та «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» з метою оптимізації діяльності поліції, у тому числі під час дії воєнного стану : Закон України від 15.03.2022 № 2123-IX // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2123-20>.
2. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.
3. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19>.
4. Про затвердження Порядку перевірки документів в осіб, огляду речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, службових приміщень і житла громадян під час забезпечення заходів правового режиму воєнного стану : Постанова Кабінету Міністрів України від 29.12.2021 № 1456 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1456-2021-п>.
5. Гришанова Н. В умовах війни поліцейські отримали додаткові повноваження // LIGA ZAKON : сайт. 17.03.2022. URL: https://jurliga.ligazakon.net/news/210031_v-umovakh-vynipoltseysk-otrimali-dodatkov-povnovazhennya.

САЛМАНОВА Олена Юріївна,

доктор юридичних наук, професор,

заслужений працівник освіти України,

завідувач кафедри адміністративного права та процесу факультету № 1

Харківського національного університету внутрішніх справ

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6376-1160>

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

Інститут адміністративної відповідальності в незалежній Україні не піддавався ґрунтовним змінам. У чинний Кодекс України про адміністративні правопорушення внесено величезну кількість змін, які не мають системного характеру, є надмірно деталізованими і необґрунтовано перетворюють адміністративне деліктне законодавство у зібрання казуальних правил.